

De poort

Soseki Natsume
De poort

Roman

Vertaald uit het Japans
door Luk Van Haute

karakters

1

Sosuke had even tevoren een zitkussen naar de veranda gebracht, om zich daar op zijn gemak in kleermakerszit te installeren op een plekje in de zon. Maar al gauw gooide hij het tijdschrift dat hij in zijn hand hield opzij en vlijde zich neer. Het was heerlijk weer, een perfecte herfst dag kon je wel zeggen, en dus klonken de klepperende *geta's* van de mensen op straat hem vrolijk in de oren, zoals dat alleen in een rustige buurt kon. Hij liet zijn hoofd op zijn gevouwen armen rusten en keek omhoog. Voorbij de overhangende dakrand strekte zich een mooie hemel uit, over het hele oppervlak helderblauw. Vergeleken bij de krappe afmetingen van de veranda waar hij lag, was die hemel ontzettend weids. Zo op een langverwachte zondag gewoon rustig naar de lucht kunnen staren, dat maakt al een heel verschil, dacht hij, terwijl hij even met half dichtgeknepen ogen zijn blik op de fonkelende zon gericht hield. Maar die was te fel, zodat hij zich op zijn andere zij rolde, in de richting van de *shoji's*. Binnen, aan de andere kant van die *shoji's*, was zijn vrouw bezig met naaldwerk.

‘Mooi weertje, hè,’ sprak hij haar aan.

‘Hm,’ hoorde hij haar zeggen, meer niet. Blijkbaar had ze niet veel zin om te praten en Sosuke deed er verder ook maar het zwijgen toe. Even later was het

zijn vrouw die de stilte verbrak: ‘Waarom ga je niet een eindje wandelen?’ En ditmaal hield Sosuke het als reactie bij een vrijblijvende grom.

Een paar minuten later bracht ze haar gezicht naar het glas van een shoji en gluurde naar haar slapende man op de veranda. Hoe hij erbij kwam, wist ze niet, maar hij lag met zijn knieën opgetrokken, in elkaar gedrongen als een garnaal. En omdat hij zijn handen had ineengevouwen en zijn zwarte haardos daartegen gepropt hield, zat zijn gezicht helemaal verborgen tussen zijn ellebogen.

‘Als je daar slaapt, zul je kouvatten, hoor,’ vermaande ze hem. Ze zei het op het toontje dat tegenwoordig bij studentes in zwang was, met een Tokio-accent, maar toch ook weer niet.

Terwijl hij tussen zijn onderarmen met zijn wijd open ogen knipperde, antwoordde Sosuke zachtjes: ‘Geen probleem, ik slaap niet.’

Daarop werd het weer stil. Een paar keer rinkelde de bel van een voorbijrijdende riksja met rubberen banden, waarna in de verte een haan kraaide. Sosuke luisterde met een half oor naar die geluiden buiten, terwijl hij met volle teugen genoot van de warmte van de zonnestralen op zijn rug, die via zijn nieuwe, machinaal gesponnen kimono moeiteloos doordrong tot onder zijn hemd. Maar toen, alsof hem plotseling iets te binnen schoot, riep hij naar zijn vrouw aan de andere kant van de shoji’s: ‘Oyone, hoe schrijf je ook weer het karakter voor “kin” in het woord “kinrai”?’

Ze toonde zich niet bepaald verbaasd. Ze liet

evenmin het schelle lachje horen dat eigen is aan jonge vrouwen. ‘Dat is toch zoals de “O” in de plaatsnaam “Omi”?’ antwoordde ze.

‘Dat karakter voor “O” in “Omi” weet ik niet, hoor.’

Zijn vrouw schoof de shoji halfopen, stak haar lange liniaal voorbij de sponning en schreef met het uiteinde ervan het karakter 近 op de vloer van de veranda, om hem te laten zien hoe het moest.

‘Ziezo,’ zei ze, waarna ze het uiteinde van het liniaal liet rusten op de plek waar het karakter ophield en ze een tijdje naar de heldere hemel bleef staren.

Zonder zijn vrouw aan te kijken, zei Sosuke: ‘Dus toch?’ Het leek niet als grapje bedoeld, want hij lachte niet.

Zijn vrouw leek verder helemaal niet stil te staan bij het karakter voor ‘kin’. ‘Het is echt mooi weer, hè,’ zei ze half tegen zichzelf, terwijl ze, met de shoji nog open, weer aan haar naaldwerk begon. Even later hief Sosuke zijn hoofd een beetje op van tussen zijn ellebogen en keek voor het eerst zijn vrouw aan. ‘Karakters zijn echt iets merkwaardigs.’

‘Hoezo?’

‘Hoezo? Wel, hoe eenvoudig een karakter ook is, als je je eenmaal begint af te vragen of je het wel juist hebt, word je hoe langer hoe onzekerder. Laatst twijfelde ik zelfs enorm aan het karakter voor “kon” in “konnichi”. Ik schreef het netjes op papier, zat ernaar te kijken en kreeg toen de indruk dat het fout was. Hoe langer ik ernaar keek, hoe minder het uitein-

delijk ging lijken op hoe “kon” er hoorde uit te zien. Heb jij dat nooit meegemaakt?’

‘Nee, hoor.’

‘Ligt het dan aan mij?’ Sosuke legde een hand tegen zijn hoofd.

‘Er is iets mis met je, geloof me.’

‘Wie weet is het toch de schuld van mijn zwakke zenuwen.’

‘Vast wel.’ Oyone keek haar man aan. Hij stond eindelijk op.

Sosuke wipte over de naaidoos en de afgeknipte draden in de woonkamer en schoof de *fusuma* naar de ontvangkamer er vlak achter open. Omdat die aan de zuidzijde was afgesloten door de hal, boden de shoji’s aan de andere kant een kille aanblik voor wie recht uit het volle zonlicht kwam. Ook die shoji’s deed hij open. Het zonlicht dat je daar ’s ochtends zou verwachten drong er nauwelijks door, omdat vanaf de rand van de veranda een rotswand oprees, die zo steil was dat hij bijna het afdak raakte. De wand was begroeid met gras. Onderaan was nergens een steunmuur, zodat ze bang waren dat hij ieder moment kon instorten, maar vreemd genoeg was dat naar het schijnt nooit gebeurd, wat mogelijk verklaarde waarom de huisbaas alles al lange tijd liet zoals het was. Oorspronkelijk had er overal bamboe gestaan en toen die werd gekapt, hadden ze de wortels niet uitgegraven maar in de grond laten zitten, waardoor de bodem veel steviger was dan je zou denken, zo had de oude groenteboer, die al twintig

jaar in de wijk woonde, bij de achterdeur zijn uitleg gedaan. Als die wortels waren blijven zitten, zou er toch nieuwe bamboe moeten schieten, had Sosuke toen geopperd. Daarop had het mannetje gezegd dat dat allemaal niet zo eenvoudig ging als die eenmaal was gekapt. Maar de wand was in elk geval veilig. Wat er ook gebeurde, die zou niet instorten, zei hij voor hij vertrok, met zoveel overgave dat het leek alsof hij zijn persoonlijke eigendom verdedigde.

In het najaar kreeg de wand niet echt kleur. Het groene gras werd gewoon fletser, wanordelijker en stekeliger. Wat meer smaakvolle beplanting, zoals prachtriet of wilde wingerd, viel nergens te bespeuren. Wel stonden er halverwege twee fikse *moso*-bamboebomen en hogerop nog eens drie; overblijfselen van vroeger. Die kleurden enigszins geel en wanneer de zon dan op de stammen scheen en je stak je hoofd uit van onder de dakrand, had je het gevoel dat je hoog daarboven de warmte van het najaar kon waarnemen. Sosuke vertrok iedere ochtend vroeg naar zijn werk en kwam pas na vier uur thuis. In deze periode waarin de dagen korter werden, had hij zelden de kans om een blik te werpen op de bovenkant van de wand. Maar nu hij uit het donkere toilet kwam en even opkeek terwijl hij aan de stenen wasbak in de tuin water over zijn handen liet stromen, werd hij weer herinnerd aan de aanwezigheid van de bamboe. Bij de kruin zaten de bladeren dicht opeengepropt, waardoor ze leken op het stoppelhaar van een monnik. Door de overdadige herfstzon bogen de takken

zwaar door, in stille lagen op elkaar, zonder dat er ook maar één blad bewoog.

Sosuke keerde terug naar de ontvangkamer, schoof de shoji's dicht en ging aan zijn bureau zitten. Ze noemden het dan wel de ontvangkamer, omdat ze er nu eenmaal hun bezoek ontvingen, maar in feite was de benaming studeerkamer of zitkamer gepaster. Aan de noordkant was de *tokonoma* en daar hing louter voor de vorm een eigenaardige rolschildering in, terwijl vooraan een weinig geslaagde kastanjebruine vaas stond. Tussen de bovendorpel en het plafond hing niet de gebruikelijke ingelijste kalligrafie of wat dan ook. Er blonken alleen twee koperen haken. Verder stond er een boekenkast met glazen deurtjes. Maar de inhoud daarvan was niet meteen hoogstaand of in het oog springend.

Sosuke trok een bureaulade met zilveren beslag open en snuffelde erin, maar hij vond niet direct wat hij zocht en duwde hem weer dicht. Daarna deed hij het deksel van de doos met daarin zijn inktsteen en ander schrijfgerei en begon een brief te schrijven. Toen hij klaar was, stopte hij hem in een envelop en dacht even na.

'Hé, wat was ook weer het huisnummer van de Saeki's in Naka Rokubancho?' vroeg hij aan zijn vrouw aan de andere kant van de fusuma's.

'Was het niet 25?' antwoordde ze, maar nog voor Sosuke klaar was met het opschrijven van de naam en het adres, voegde ze eraan toe: 'Een brief zal niets uithalen, hoor. Je moet ernaartoe gaan en het eens goed uitpraten.'

'Nou, ook al haalt het niets uit, laat ik toch maar eerst één brief sturen. Als dat geen resultaat oplevert, dan ga ik persoonlijk langs,' zei hij beslist, maar omdat zijn vrouw geen antwoord gaf, drong hij aan: 'Zeg eens, zo is het toch goed?'

Zijn vrouw leek geen nee te durven zeggen en ze discussieerde er verder niet over. Met de brief in de hand liep Sosuke van de ontvangkamer recht naar de hal. Zijn vrouw hoorde zijn voetstappen en stond nu voor het eerst op, maar zij kwam via de veranda van de woonkamer naar de hal.

'Ik ga dus een eindje wandelen.'

'Tot straks dan,' antwoordde ze met een glimlach.

Een halfuur later schoof ratelend de voordeur open en dus legde Oyone opnieuw haar naaldwerk neer om via de veranda naar de hal te gaan. Ze had gedacht dat Sosuke terug was, maar in de plaats zag ze zijn jongere broer Koroku naar binnen komen, met zijn pet van de middelbare school op. Zijn zwarte wollen mantel was zo lang dat slechts een vijftiental centimeter van de pijpen van zijn *hakama* zichtbaar bleef. Terwijl hij de knopen losmaakte, zei hij: 'Ik heb het warm.'

'Dat zal wel, als je bij dit weer zulke dikke kleren draagt.'

'Tja, zodra de zon ondergaat, zal het wel koud worden, dacht ik,' probeerde Koroku het goed te praten en hij volgde zijn schoonzus naar de woonkamer. Zijn oog viel op de kimono die ze aan het naaien was. 'Ijverig als altijd, hè,' zei hij, waarna hij in kleer-

makerszit voor de lange *hibachi* ging zitten. Oyone schoof haar naaldwerk in een hoek, nam tegenover Koroku plaats, pakte de ijzeren ketel van de *hibachi* en begon houtskool bij te vullen.

‘Voor mij hoeft je geen thee te zetten,’ zei Koroku.

‘Geen trek?’ vroeg Oyone voor de zekerheid. Ze klonk als een studente. ‘Een koekje dan?’ Ze lachte hem toe.

‘Heb je er?’ vroeg Koroku.

‘Nu je het zegt, eigenlijk niet,’ antwoordde ze rechtuit. Maar toen leek ze ergens aan te denken. ‘Of wacht even, misschien toch,’ zei ze terwijl ze opstond. Ze zette de bak met houtskool opzij en deed een kastje open. Koroku zag de bobbel op Oyones rug, veroorzaakt door de obi onder haar *haori*. Hij wist niet wat ze precies zocht, maar het leek de nodige tijd te kosten. ‘Laat die koekjes ook maar zo. Zeg me liever waar mijn broer vandaag naartoe is.’

‘Je broer is even weg,’ antwoordde ze, haar rug nog steeds naar hem gekeerd. Ze bleef de schappen van het kastje doorzoeken. Even later klapte ze het dan toch dicht en zei: ‘Ik vind ze niet. Je broer zal ze zonder dat ik het wist allemaal opgegeten hebben.’ Ondertussen kwam ze weer tegenover Koroku aan de *hibachi* zitten.

‘Tja, maak dan vanavond maar iets lekkers klaar.’

‘Goed, zal ik doen.’ Ze keek naar de klok aan de muur. Het was al bijna vier uur. ‘Vier, vijf, zes,’ telde Oyone de uren. Koroku keek haar zwijgend aan. Belangstelling kon hij niet echt opbrengen voor de aangeboden maaltijd van zijn schoonzus.

‘Is mijn broer al naar de Saeki’s gegaan?’ vroeg hij.

‘De laatste tijd zegt hij wel voortdurend dat hij zal gaan. Maar je weet dat je broer ’s ochtends vroeg vertrekt en pas ’s avonds terugkomt. En als hij thuiskomt, is hij zo afgepeigerd dat hij nog nauwelijks de fut heeft om naar het badhuis te gaan. Daarom zou het niet fair zijn hem te veel op te jagen.’

‘Dat mijn broer het druk heeft, betwijfel ik niet, maar zolang het niet geregeld is, kan ik door alle zorgen onmogelijk fatsoenlijk studeren,’ zei Koroku, terwijl hij de koperen vuurtang pakte en iets begon te schrijven in de as van de *hibachi*. Oyone zag de uiteinden van de tang heen en weer bewegen.

‘Daarom heeft hij zonet een brief geschreven,’ zei ze, als om hem te sussen.

‘Wat stond erin?’

‘Dat heb ik niet gezien. Maar het ging vast over die kwestie. Hij komt zo thuis, dus vraag het hem maar. Je zult wel zien.’

‘Als hij een brief geschreven heeft, zal het vast en zeker daarover geweest zijn, ja.’

‘Ja, hij schreef hem echt, hoor. Hij is hem nu op de bus gaan doen.’

Koroku had geen zin meer om nog naar de vergeoelijkende, paaiende woorden van zijn schoonzus te luisteren. Als zijn broer dan toch de tijd had om een ommetje te maken, was hij beter meteen zelf naar de Saeki’s gegaan in plaats van een brief te schrijven. Een erg goed gevoel gaf het hem niet. Hij ging naar

de ontvangkamer, pakte uit de boekenkast een westerers boek met een rode omslag en bladerde daar lukraak door.

2

Sosuke had van dit alles geen weet. Hij was naar de winkel op de hoek gelopen om een postzegel te kopen, en meteen ook een pakje Shikishima-sigaretten, en had de brief onmiddellijk op de bus gedaan. Maar gewoon langs dezelfde weg terugkeren, was hem ergens niet genoeg. En dus slenterde hij wat rond, terwijl hij de rook van zijn sigaret liet kringelen in de najaarszon. Ondertussen kreeg hij zin om een eind de stad in te trekken en haarscherpe indrukken in zijn geest te prenten van de plek die Tokio was, om die vervolgens als souvenir van deze zondag mee naar huis te nemen en zo te gaan slapen. Al jarenlang ademde hij de lucht van Tokio in. Niet alleen dat, iedere werkdag, op weg naar en van kantoor, nam hij gewoontegetrouw de tram en passeerde zo tweemaal daags door de bruisende buurten. Maar omdat zijn lichaam en geest geen rust kenden, gebeurden die passages altijd onaandachtig. Daardoor drong het besef dat hij zelf in die bruisende stad leefde de laatste tijd niet eens meer tot hem door. Doorgaans had hij het natuurlijk te druk om daar over in te zitten, maar één keer in de week kwam die vrije dag en kreeg hij de gelegenheid zich te ontspannen, waarbij zijn alledaagse leven hem plotseling jachtig en oppervlakkig ging lijken. Telkens als hij tot de slot-

som kwam dat hij al die tijd in Tokio woonde zonder Tokio eigenlijk ooit echt te hebben gezien, voelde hij daar een vreemde weemoed bij.

Op zulke momenten trok hij de stad in, alsof hij ineens een ingeving kreeg. En als hij daarenboven wat extra geld op zak had, dacht hij soms: laat ik het er maar eens goed van nemen. Maar zijn weemoed was ook weer niet zo hevig dat het hem tot regelrechte excessen dreef. Voor hij het zover liet komen, zag hij er de dwaasheid van in en liet hij het idee varen. Zoals bij de meeste van zijn lotgenoten was zijn portefeuille trouwens meestal plat genoeg om hem te behoeden voor lichtvaardige daden, zodat het hem uiteindelijk eenvoudiger leek met zijn handen in zijn kimonomouwen terug naar huis te slenteren, eerder dan allerlei moeilijke plannetjes te smeden. En zo werd Sosukes weemoed tot de volgende zondag dan maar verzacht met een simpel ommetje of rondkijken op een bazaar.

Ook deze dag stapte Sosuke in de tram, met het idee: waarom ook niet? Ondanks het mooie weer waren er minder passagiers dan gewoonlijk op zondag, wat de rit heel wat aangener maakte. Bovendien hadden alle inzittenden een vredige uitdrukking op hun gezicht en ze leken stuk voor stuk op hun gemak. Sosuke ging zitten en dacht na over zijn lot: iedere ochtend reisde hij op zijn vaste tijdstip naar Marunouchi, worstelend om als eerste een zitje te veroveren. Niets bood een troostelozer aanblik dan zijn medereizigers in de tram op het spitsuur. Of ze

nu aan de leren lus hingen of op het velours zaten, nooit ervoer hij enige vriendelijkheid, enige menselijkheid. Zelf heb ik er ook meer dan genoeg van, dacht hij dan. Hij kon zich net zo goed knie tegen knie of schouder aan schouder bevinden met machines of wat dan ook. Hij verdroeg eenvoudigweg hun gezelschap tot zijn bestemming, om daar vlug uit te stappen. Nu sloeg hij gade hoe de oude vrouw voor hem haar mond naar het oor van haar kleindochter van een jaar of acht bracht en die iets toefluisterde, waarop de dame van rond de dertig ernaast, gekleed als de vrouw van een zakenman, bij het zien daarvan vertederd naar de leeftijd en de naam van het meisje vroeg. Het gaf hem nog meer het gevoel dat hij in een andere wereld was beland.

Boven zijn hoofd hingen overal ingelijste advertenties. Normaal lette Sosuke daar niet eens op. Onwillekeurig las hij de dichtstbijzijnde. Het bleek reclame voor een verhuisbedrijf: VERHUIZEN KAN OOK MAKKELIJK GAAN. Op de volgende stonden drie regels: WIE DE WAARDE VAN GELD KENT, WIE LET OP HYGIËNE, WIE LIEVER VOORZICHTIG IS MET VUUR. En daarna: GEBRUIK EEN GASOVEN. Er prijkte zowaar een afbeelding bij van een brandend gasfornuis. De derde had witte letters op een rode achtergrond: EEUWIGE SNEEUW, NAAR EEN MEESTERWERK VAN DE RUSSISCHE LITERAIRE GROOTHEID GRAAF TOLSTOJ EN KOMEDIE DOOR HET KOTATSU OICHI GEZELSCAP.

Sosuke deed er zo'n tien minuten over om alle advertenties tot drie keer toe te lezen. Niet dat hij

ergens bepaald naartoe wilde of graag iets zou kopen, maar het schonk hem al heel wat voldoening dat hij zomaar de tijd had om deze advertenties duidelijk in zich op te nemen en ze een voor een tot het eind te lezen, en dat hij tevens over de geestelijke vrijheid beschikte om ze allemaal te kunnen begrijpen. Behalve op zondag kon hij buitenshuis zo moeilijk rust vinden dat hij zich zowaar trots voelde op dit beetje vrijheid.

Hij reed tot Surugadaishita. Zodra hij uitstapte, viel zijn oog meteen op een etalage aan de rechterkant, waar westerse boeken mooi lagen uitgesteld. Hij stond zich een poosje te vergapen aan de gouden letters, die vakkundig op het rood, het blauw, de strepen of het dessin van de omslagen stonden geperst. De betekenis van de titels snapte hij natuurlijk wel, maar hij voelde geen enkele nieuwsgierigheid om ze vast te pakken en te kijken wat erin stond. Dat hij bij het passeren van een boekhandel steevast zin kreeg naar binnen te gaan, en als hij eenmaal binnen was onveranderlijk iets zag wat hij wilde hebben, was voor Sosuke iets uit een lang vervlogen leven. Alleen het fraai ingebonden *The History of Gambling*, dat speciaal helemaal in het midden was geëtaleerd, bracht in zijn hoofd een zekere sensatie van wonderlijke nieuwigheid teweeg.

Glimlachend stak Sosuke de drukke straat over en gluurde ditmaal binnen bij een horlogewinkel. Er lagen tal van gouden horloges en gouden kettingen naast elkaar, maar ook die stelden in zijn ogen

niet meer voor dan mooie kleuren en vormen, en tot kooplust verlokten ze hem niet. Niettemin las hij een voor een de prijskaartjes, die er met zijden draadjes aan vasthingen, en vergeleek zo de verschillende artikelen. En toen schrok hij ervan hoe goedkoop zo'n gouden horloge eigenlijk was.

Ook voor een parapluwinkel bleef hij even staan. En in een etalage waar ze westerse hebbedingen te koop aanboden, viel zijn oog op een das die naast een zijden hoed hing. Hij was een stuk smaakvoller dan de das die hij dagelijks droeg, en Sosuke was al half de winkel naar binnen gegaan met het idee even de prijs te vragen, toen hij zich bedacht. Van de ene op de andere dag een nieuwe das of zo gaan dragen was onnozel. De zin om zijn portefeuille open te trekken, verdween op slag en hij liep door. Bij een zaak met kimonostoffen stond hij eveneens een hele poos te kijken. Hij leerde heel wat benamingen die hij voordien niet eens kende: 'kwartelcrêpe', 'nobel weefsel', 'verfrissend weefsel'... Voor het filiaal van Erishin, een handelshuis in Kioto, boog hij zo ver voorover dat de rand van zijn hoed het vensterglas raakte en staarde hij erg lang naar de verfijnd uitgewerkte kragen voor dameskimono's. Eén ervan in het bijzonder zou zijn vrouw beeldig staan. Heel even kwam het in hem op die voor haar te kopen, maar daarop volgde meteen de gedachte: nee, zoiets had ik vijf, zes jaar geleden moeten doen. Wat een aangenaam idee had geleken, werd op die manier onmiddellijk de kop ingedrukt. Met een wrang lachje trok Sosuke zijn

hoofd weg van de etalage en begon weer te lopen. Geen vijftig meter verder sloeg de verveling toe en besteedde hij niet langer bijzondere aandacht aan de voorbijgangers of de winkelatalages.

Op een hoek van de straat viel hem ineens toch een grote tijdschriftenzaak op. Vooraan waren in grote letters de nieuwste publicaties aangekondigd. Nu eens was papier aangebracht op lijsten, lang en smal als ladders, dan weer was een kleurige figuurtekening op een houten bord geschilderd. Sosuke las ze een voor een. Sommige auteursnamen en titels had hij weleens gezien in krantenadvertenties, andere waren dan weer volkomen nieuw voor hem.

Juist om de hoek van deze zaak zat een man op de grond, lekker ontspannen in kleermakerszit. Hij was rond de dertig, droeg een zwarte bolhoed en blies grote ballonnen op, terwijl hij uitriep: 'iets leuks voor de kinderen om mee te spelen!' Als ze uitzetten, namen ze spontaan de vorm van een *daruma* aan en Sosuke zag met verwondering hoe er op de juiste plekken ook ogen en een mond in inkt op stonden. Als er eenmaal lucht in was, bleven ze opgezwollen. En op zijn vingertop of handpalm kwamen ze vanzelf altijd op hun achterste terecht. Pas wanneer hij met een staafe zo dun als een tandenstoker in een gaatje in dat achterste prikte, krompen ze opeens sissend ineen.

Tal van mensen liepen voorbij in de drukte, maar niemand nam de moeite om te blijven staan en te kijken. Het liet de man met de bolhoed koud. Hij zat

daar in kleermakerszit op zijn hoekje van de levendige straat, als was hij ongevoelig voor wat er om hem heen gebeurde. 'iets leuks voor de kinderen om mee te spelen!' zei hij, waarna hij weer een *daruma* opblies. Sosuke pakte één sen en vijf *rin* en kocht een ballon. Nadat hij hem had laten leeglopen, stopte hij hem in zijn mouw. Hij kreeg zin om naar een nette kapper te gaan en zijn haar te laten knippen, maar terwijl hij een poosje vergeefs zocht naar zo'n nette zaak, liep de dag op zijn eind en dus nam hij de tram terug naar huis.

Tegen de tijd dat Sosuke aan de eindhalte zijn kaartje overhandigde aan de bestuurder, begon de hemel al zijn glans te verliezen en werden de donkere schaduwen op het vochtige wegdek langer. Toen hij bij het uitstappen de metalen stang greep, voelde hij zich plotseling verkillen. De mensen die samen waren uitgestapt, verspreidden zich in alle richtingen, alsof ze allemaal dringend iets te doen hadden. Toen hij naar het uiteinde van de wijk keek, leek er bij de huizen aan weerszijden een witachtige rook in de atmosfeer te bewegen, van de dakrand naar de nok toe. Ook Sosuke versnelde zijn pas, in de richting van een boomrijk stuk. Als hij bedacht dat niet alleen deze zondag alweer voorbij was maar ook het aangename weer, welke een vaag gevoel van vluchtigheid en ook eenzaamheid in hem op. En bij het idee dat zijn lichaam vanaf morgen voor de zoveelste keer naarstig aan de slag moest, verlangde hij al terug naar het leven van deze halve dag en kwamen de afstom-